LOYIHA METODINING MOHIYATI, TARIXIY RIVOJLANISHI VA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Nozima AKBAROVA,
Namangan davlat pedagogika institutining 1-bosqich magistranti.

Annotatsiya. Mazkur maqolada loyiha metodining mohiyati, tarixiy rivojlanish bosqichlari hamda o‘ziga xos xususiyatlari yoritilgan. Loyiha metodining AQSH ta’lim tizimida shakllanishi, uning asoschilari bo‘lgan John Dewey va William Kilpatrickning pedagogik qarashlari tahlil qilingan. Shuningdek, loyiha metodining aniq maqsadga yo‘naltirilganlik, mustaqil faoliyat, ijodkorlik, hamkorlik va amaliy natijadorlik kabi muhim jihatlari ochib berilgan. Maqolada 4-sinf ona tili darslarida loyiha metodidan foydalanishning ahamiyati ham yoritilib, ushbu metod o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasi, mustaqil fikrlashi va ijodiy faoliyatini rivojlantirishdagi o‘rni asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: loyiha metodi, loyiha asosida ta’lim, boshlang‘ich ta’lim, ona tili darsi, nutqiy kompetensiya, mustaqil fikrlash, ijodkorlik, ta’lim texnologiyasi, o‘quv faoliyati, innovatsion yondashuv.

Аннотация. В данной статье раскрываются сущность, историческое развитие и специфические особенности метода проектов. Проанализированы этапы формирования проектного метода в системе образования США, а также педагогические взгляды его основателей John Dewey и William Kilpatrick. Особое внимание уделено таким особенностям проектного метода, как целенаправленность, самостоятельная деятельность, творческий подход, сотрудничество и практическая результативность. Кроме того, в статье освещается значение использования метода проектов на уроках родного языка в 4-м классе, а также его роль в развитии речевой компетенции, самостоятельного мышления и творческой активности учащихся.

Ключевые слова: метод проектов, проектное обучение, начальное образование, урок родного языка, речевая компетенция, самостоятельное мышление, творчество, образовательная технология, учебная деятельность, инновационный подход.

Abstract. This article discusses the essence, historical development, and specific characteristics of the project-based learning method. The formation of the project

method in the American education system and the pedagogical views of its founders, John Dewey and William Kilpatrick, are analyzed. The study highlights important features of the project method, including goal orientation, independent activity, creativity, collaboration, and practical outcomes. In addition, the article emphasizes the importance of using the project method in 4th-grade mother tongue lessons and explains its role in developing students' speech competence, independent thinking, and creative activity.

Keywords: project method, project-based learning, primary education, mother tongue lesson, speech competence, independent thinking, creativity, educational technology, learning activity, innovative approach.

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy yondashishga va amaliy faoliyat orqali bilim egallashga yo'naltiruvchi metodlarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shunday samarali pedagogik texnologiyalardan biri loyiha metodidir. Mazkur metod o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliyot bilan bog'lash, ularda mustaqil izlanish, muammoni hal qilish va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim jarayonida loyiha metodidan foydalanish o'quvchilarning nutqiy, ijodiy va kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Loyiha metodining mohiyati

Loyiha metodi – bu o'quvchilarning muayyan muammo yoki vazifani mustaqil hamda hamkorlikda bajarish orqali bilim, ko'nikma va malakalarni egallashiga asoslangan ta'lim metodidir. Ushbu metodda o'quvchi tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki faol izlanuvchi va ijodkor sifatida namoyon bo'ladi. Loyiha faoliyati davomida o'quvchilar maqsad qo'yadi, reja tuzadi, ma'lumot izlaydi, tahlil qiladi va yakuniy natijani taqdim etadi.

Loyiha metodining asosiy maqsadi o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ularni real hayotiy vaziyatlarda bilimlardan foydalanishga o'rgatishdan iboratdir. Shu jihatdan loyiha metodi zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv talablariga to'liq mos keladi.

Loyiha metodining tarixiy rivojlanishi

Loyiha metodining shakllanishi AQSH ta'lim tizimi bilan bog'liq bo'lib, uning ildizlari XIX asr oxiri va XX asr boshlariga borib taqaladi. Mazkur metodning rivojlanishida amerikalik pedagog va faylasuf John Dewey hamda uning shogirdi William Heard Kilpatrick muhim o'rin tutgan. John Dewey ta'lim jarayonida "learning by doing", ya'ni "amal qilish orqali o'rganish" tamoyilini ilgari surgan. Uning fikricha, o'quvchi faqat nazariy bilimlarni emas, balki amaliy faoliyat orqali tajriba orttirishi lozim [1; 228-bet]. Dewey o'quvchilarning qiziqishi va ehtiyojlariga asoslangan ta'limni samarali deb hisoblagan.

William Kilpatrick esa loyiha metodiga ilmiy asos berib, uni ta'lim tizimiga keng joriy qilgan olim sifatida tanilgan. U loyiha metodini o'quvchilarning maqsadli faoliyati sifatida izohlagan hamda ta'limni hayot bilan bog'lash zarurligini ta'kidlagan [2; 18-bet]. Dastlab loyiha metodida o'quvchilarning amaliy faoliyatiga ko'proq e'tibor

berilgan. Keyinchalik metod mazmun jihatdan boyib, quyidagi yo‘nalishlarda qo‘llanila boshlagan:

mahsulot yaratishga qaratilgan loyihalar;

muammoni hal qilishga yo‘naltirilgan loyihalar;

tadqiqot va izlanishga asoslangan loyihalar;

bilim olish va ijodiy faoliyatni rivojlantiruvchi loyihalar.

Hozirgi kunda loyiha metodi dunyoning ko‘plab mamlakatlari ta’lim tizimida samarali pedagogik texnologiya sifatida qo‘llanmoqda.

Loyiha metodining boshqa ta’lim metodlaridan farq qiluvchi bir qator muhim xususiyatlari mavjud. Har qanday loyiha muayyan maqsad asosida tashkil etiladi. O‘quvchilar bajarilishi lozim bo‘lgan vazifani oldindan belgilab oladi va unga erishish yo‘lida faoliyat olib boradi. Maqsadning aniq bo‘lishi loyiha samaradorligini oshiradi.

Loyiha metodida o‘quvchi markaziy o‘rinda turadi. U ma’lumot izlaydi, tahlil qiladi, xulosa chiqaradi va natijani taqdim etadi. Bu esa o‘quvchilarda mustaqil ta’lim olish ko‘nikmasini shakllantiradi. Loyiha topshiriqlari o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Ular yangi g‘oyalarni ilgari suradi, turli yechimlarni izlaydi hamda muammoni original tarzda hal qilishga harakat qiladi.

Loyiha faoliyati ko‘pincha guruh shaklida tashkil etiladi. Bu jarayonda o‘quvchilar bir-biri bilan fikr almashadi, vazifalarni taqsimlaydi va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini egallaydi. Har bir loyiha ma’lum vaqt oralig‘ida amalga oshiriladi. Shu sababli o‘quvchilar faoliyatni rejalashtirish, vaqtni to‘g‘ri taqsimlash va mavjud resurslardan unumli foydalanishni o‘rganadi. Loyiha faoliyati yakunida aniq mahsulot yoki natija yaratiladi. Bu taqdimot, maket, matn, rasm, sahna ko‘rinishi yoki tadqiqot ishlanmasi bo‘lishi mumkin.

4-sinf ona tili darslarida loyiha metodidan foydalanishning ahamiyati

Boshlang‘ich ta’lim bosqichida, ayniqsa 4-sinf ona tili darslarida loyiha metodidan foydalanish muhim pedagogik ahamiyatga ega. Chunki ushbu yoshdagi o‘quvchilar faol, qiziquvchan va amaliy faoliyatga moyil bo‘ladi. Loyiha metodidan foydalanish ona tili fanining samaradorligini oshiradi hamda o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Loyiha faoliyatida o‘quvchilar o‘z fikrini erkin ifodalashga intiladi. Ular suhbat, taqdimot, hikoya yozish, matn tuzish kabi faoliyatlarni bajaradi. Natijada og‘zaki va yozma nutq malakalari rivojlanadi. Loyiha metodida o‘quvchi tayyor javobni olmaydi, balki mustaqil izlanadi. Bu esa uning tafakkurini faollashtirib, mantiqiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi. Ona tili darslarida loyiha metodidan foydalanish boshqa fanlar bilan integratsiyani kuchaytiradi.

4-sinf ona tili darslarida loyiha topshiriqlarining tahlili

Berilgan topshiriqlar (66–68-mashqlar) loyiha metodining amaliy ko‘rinishidir.

1. Sog‘lom ovqatlanish mavzusi

O‘quvchilar gamburger, lavash, xot-dog kabi mahsulotlar haqida yozma fikr bildiradi.

Bo‘lim	Mazmuni	Pedagogik ahamiyati / natija
1. Sog‘lom	O‘quvchilar gamburger,	Yozma nutq rivojlanadi, fikrni

ovqatlanish mavzusi	lavash, xot-dog kabi mahsulotlar haqida yozma fikr bildiradi	asoslash o‘rgatiladi, so‘z boyligi kengayadi
2. So‘zlardan gap tuzish va tahlil	So‘zlarni mantiqan bog‘lab gap tuzish va grammatik tahlil qilish	Grammatik bilimlar mustahkamlanadi, til birliklarini amalda qo‘llash rivojlanadi
3. Foydali va zararli mahsulotlarni ajratish	O‘quvchilar mahsulotlarni sog‘lom va zararli turlarga ajratadi	Sog‘lom turmush tarzi shakllanadi, tanqidiy fikrlash rivojlanadi, hayot bilan bog‘liqlik ta’minlanadi
Loyiha metodining pedagogik samaradorligi	Faollik, interaktivlik, jamoada ishlashga yo‘naltirilgan ta’lim jarayoni	O‘quvchilar faolligi oshadi, dars hayotiy mazmun bilan boyiydi, hamkorlik ko‘nikmalari rivojlanadi
Natijalar va muhokama	O‘quvchilar fikrini erkin bayon qiladi, matn tuzadi, mustaqil qaror qabul qiladi	Nutqiy kompetensiya va hayotiy ko‘nikmalar shakllanadi
Xulosa	Loyiha metodi ona tili darslarida qo‘llanilishi	Nutqiy va ijodiy rivojlanish ta’minlanadi, ta’lim sifati oshadi

4-sinf ona tili darslarida loyiha metodidan foydalanish o‘quvchilarning nutqiy va ijodiy rivojlanishiga samarali ta’sir ko‘rsatadi. Berilgan topshiriqlar asosida o‘quvchilar nafaqat til bilimlarini egallaydi, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmasini ham rivojlantiradi. Demak, loyiha metodi boshlang‘ich ta’lim sifatini oshiruvchi muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, loyiha metodi zamonaviy ta’limning samarali pedagogik texnologiyalaridan biri hisoblanadi. Ushbu metod o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi, muammoni hal qilish va hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, 4-sinf ona tili darslarida loyiha metodidan foydalanish o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasini shakllantirish, o‘qib tushunish va fikrni erkin bayon etish malakalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli boshlang‘ich ta’lim jarayonida loyiha metodidan keng foydalanish ta’lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Baynazarova D.D., Toirova M.E. Ona tili: 4-sinf. II qism: darslik. – Toshkent: Nodira Education, 2023. – b.

2. Dewey J. Democracy and Education. – New York, 1916. – 368 p.

3. Kilpatrick W. H. The Project Method. – New York, 1918.

4. Бэгьюли Ф. Управление проектом. – Москва: Гранд ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 202 с.

5. Ивасенко А. Г., Никонова Я. И., Каркавин М. В. Управление проектами. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2009. – 327 с.

6. Сидоров С. В. Проектная система обучения (метод проектов). – Электронный ресурс.

7. Фунтов В. Н. Основы управления проектами в компании. – Санкт-Петербург: Питер, 2011. – 393 с.